

**Дотримання прав людини при
виконанні покарань і
поводженні із засудженими в
Україні: виклики, завдання,
рішення в умовах воєнного
стану**

Монографію присвячено дослідженню дотримання прав засуджених під час дії воєнного стану у зв'язку з військовою агресією РФ проти України, механізмів їх захисту та рішень щодо створення належних умов тримання в установах виконання покарань, дотримання прав військовополонених. На підставі аналізу емпіричних даних розкрито виклики і запропоновано рішення щодо реалізації правового статусу засуджених. Надано ґрунтовну критику довічного позбавлення волі як виду покарання. У контексті євроінтеграційних процесів узагальнено практики дотримання міжнародних стандартів і рішень ЄСПЛ у реалізації прав на особисту безпеку, працю, освіту і професійну підготовку. Системно висвітлено проблемні питання реалізації засудженими права на допуск до військової служби в умовах воєнного стану. На основі міждисциплінарного підходу конкретизовано змістові й методичні аспекти соціально-виховної та психологічної роботи із засудженими. Видання підготовлено на виконання завдань фундаментального дослідження «Дотримання прав людини при виконанні покарань і поводженні із засудженими в Україні» (державний реєстраційний номер 0121U114397).

Рекомендовано для науковців, викладачів, фахівців-практиків, аспірантів, студентів закладів вищої освіти, усіх, хто цікавиться проблематикою кримінально-виконавчого права.

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМ
ЗЛОЧИННОСТІ ІМЕНІ АКАДЕМІКА В. В. СТАШИСА
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ
Відділ дослідження проблем кримінально-виконавчого права

**ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ
ПРИ ВИКОНАННІ ПОКАРАНЬ
І ПОВОДЖЕННІ ІЗ ЗАСУДЖЕНИМИ
В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ, ЗАВДАННЯ,
РІШЕННЯ В УМОВАХ
ВОЄННОГО СТАНУ**

Монографія

Харків
«Право»
2024

*Рекомендовано до друку вченою радою
Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності
імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України
(протокол № 13 від 27.11.2024)*

Авторський колектив:

В. Пивоваров – кандидат юридичних наук, доцент (розділ 1); *Ю. Кернякевич-Танасійчук* – доктор юридичних наук, професор (розділ 2); *М. Романов* – кандидат юридичних наук, доцент (розділ 3); *О. Осадько* – кандидат юридичних наук (розділ 4); *О. Гальцова* – кандидат юридичних наук (розділи 5, 6); *В. Ворожбіт-Горбатюк* – доктор педагогічних наук, професор (розділ 7)

Науковий редактор:

В. Пивоваров – кандидат юридичних наук, доцент, керівник теми фундаментального дослідження «Дотримання прав людини при виконанні покарань і поведженні із засудженими в Україні» (державний реєстраційний номер 0121U114397), завідувач відділу дослідження проблем кримінально-виконавчого права Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України

Рецензенти:

Г. Новицький – головний науковий співробітник наукової лабораторії №1 науково-організаційного центру Національної академії Служби безпеки України, доктор юридичних наук, професор;

О. Гритенко – професор кафедри кримінально-правових дисциплін навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти Дніпровського державного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор

Дотримання прав людини при виконанні покарань і поведженні
Д74 із засудженими в Україні: виклики, завдання, рішення в умовах воєнного стану : монографія / [В. Ворожбіт-Горбатюк, Ю. Кернякевич-Танасійчук, О. Осадько та ін. ; наук. ред. В. Пивоваров] ; Нац. акад. прав. наук України ; НДІ вивч. проблем злочинності ім. акад. В. В. Сташиса НАПрН України, Від. дослідж. проблем кримін.-виконав. права. – Харків : Право, 2024. – 331 с. – DOI: <https://doi.org/10.31359/9786178602321>.

ISBN 978-617-8602-32-1

Монографію присвячено дослідженню дотримання прав засуджених під час дії воєнного стану у зв'язку з військовою агресією РФ проти України, механізмів їх захисту та рішень щодо створення належних умов тримання в установах виконання покарань, дотримання прав військовополонених. На підставі аналізу емпіричних даних розкрито виклики і запропоновано рішення щодо реалізації правового статусу засуджених. Надано ґрунтовну критику довічного позбавлення волі як виду покарання. У контексті євроінтеграційних процесів узагальнено практики дотримання міжнародних стандартів і рішень ЄСПЛ у реалізації прав на особисту безпеку, працю, освіту і професійну підготовку. Системно висвітлено проблемні питання реалізації засудженими права на допуск до військової служби в умовах воєнного стану. На основі міждисциплінарного підходу конкретизовано змістові й методичні аспекти соціально-виховної та психологічної роботи із засудженими. Видання підготовлено на виконання завдань фундаментального дослідження «Дотримання прав людини при виконанні покарань і поведженні із засудженими в Україні» (державний реєстраційний номер 0121U114397).

Рекомендовано для науковців, викладачів, фахівців-практиків, аспірантів, студентів закладів вищої освіти, усіх, хто цікавиться проблематикою кримінально-виконавчого права.

УДК 343.8

© Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності імені академіка
В. В. Сташиса НАПрН України, 2024

ЗМІСТ

Перелік умовних скорочень	7
Вступ.....	8

Розділ 1

Дотримання прав людини під час виконання покарань і поводженні із засудженими: динаміка положень, приписів і термінологічного поля у національному законодавстві в умовах воєнного стану в Україні (В. Пивоваров)

1.1. Безпекове середовище в установах виконання покарань України через призму рекомендацій Європейського Союзу.....	10
1.2. Дотримання прав людини при виконанні покарань і поводженні із засудженими військовослужбовцями, учасниками бойових дій і ветеранами війни	23
1.3. Кримінально-виконавча політика щодо перспектив практичної пеналізації неповнолітніх.....	38
1.4. Виклики і рішення в реалізації права засуджених на працю в умовах провадженого воєнного стану	48
1.5. Підвищення кваліфікації моніторів національного превентивного механізму і фахівців Державної кримінально- виконавчої служби України: компетентнісний підхід	54
Висновки до розділу 1	60
Список використаних джерел до розділу 1	64

Розділ 2

Основи правового статусу засуджених осіб: проблеми реалізації та шляхи вдосконалення (Ю. Кернякевич-Танасійчук)

2.1. Щодо визначення правового статусу засуджених осіб.....	71
2.2. Деякі питання загального правового статусу засуджених осіб	79
2.3. Проблеми реалізації спеціального правового статусу засуджених осіб та шляхи його вдосконалення	85
2.4. Особливості реалізації правового статусу засуджених осіб в умовах воєнного стану в Україні	106
Висновки до розділу 2	113
Список використаних джерел до розділу 2	114

Розділ 3

Довічне позбавлення волі: покарання, яке не витримує критики.

(М. Романов)

3.1. На шляху до пошуку історичної і логічної зумовленості покарання у виді довічного позбавлення волі	123
3.2. Довічне позбавлення волі поза метою кримінально-виконавчої доктрини	130
3.3. Виконання довічного позбавлення волі у фокусі позицій Європейського Суду з прав людини та Європейського комітету із запобігання катуванням	135
3.4. Соціальний та гуманітарний аспекти довічного позбавлення волі.....	137
3.5. Нагальна потреба радикального перегляду покарання у виді довічного позбавлення волі.....	148
Висновки до розділу 3	150
Список використаних джерел до розділу 3	151

Розділ 4

Право засуджених на доступ до військової служби у воєнний час

(О. Осадько)

4.1. Загальна характеристика і значення військової служби та військового обов'язку.....	153
4.2. Проблемні питання реалізації засудженими права на допуск до військової служби в умовах воєнного стану.....	161
4.3. Соціальні і безпекові ризики мобілізації засуджених в реаліях часу.....	175
Висновки до розділу 4	185
Список використаних джерел до розділу 4	186

Розділ 5

Дотримання прав засуджених, їх особистої безпеки в умовах воєнного стану та на тимчасово окупованих територіях

(О. Гальцова)

5.1. Законодавче регулювання гарантій гуманного поводження і захисту осіб, у тому числі тих, хто перебуває під владою супротивника	191
5.2. Реальний стан дотримання прав засуджених на окупованих державою-агресором територіях України.....	193

5.3. Проблемні моменти дотримання особистої безпеки засуджених в умовах воєнного стану в установах виконання покарань на підконтрольній Україні території.....	202
5.4. Доцільність обмеження деяких прав засуджених під час воєнного стану	209
5.5. Дискусійний характер реалізації права засуджених на мобілізацію	213
Висновки до розділу 5	216
Список використаних джерел до розділу 5	218

Розділ 6

Дотримання прав військовополонених (О. Гальцова)

6.1. Нормативно-правове забезпечення у сфері дотримання прав військовополонених	223
6.2. Стандарти поведінки з військовополоненими крізь призму норм та принципів міжнародного гуманітарного права.....	227
6.3. Право військовополонених на зв'язок із зовнішнім світом	233
Висновки до розділу 6	240
Список використаних джерел до розділу 6	241

Розділ 7

Забезпечення ефективності соціально-виховної роботи у системі виконання кримінальних покарань в Україні в умовах воєнного стану (В. Ворожбіт-Горбатюк)

7.1. Поняття, складники і критерії оцінки ефективності соціально-виховної роботи у системі виконання кримінальних покарань в Україні.....	244
7.2. Діяльнісний і катamnестичний підходи у ресоціалізації засудженої особи та осіб, узятих під варту.....	260
7.3. Цілі, критерії ефективності соціально-виховної, психологічної роботи і соціальної адаптації осіб, які відбувають чи відбули покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк	267
7.4. Освітні і соціокультурні трансформації у стратегіях забезпечення ефективності соціально-виховної роботи.....	275
Висновки до розділу 7	284
Список використаних джерел до розділу 7	285

Висновки	292
Додатки	298
Додаток А.1. Навчальна програма підвищення кваліфікації моніторів НПМ (реалізована у 2023 р.) (<i>В. Пивоваров,</i> <i>В. Ворожбіт-Горбатюк</i>)	298
Додаток А.2. Навчальна програма підвищення кваліфікації моніторів НПМ (проєкт на 2024 р.) (<i>В. Пивоваров,</i> <i>В. Ворожбіт-Горбатюк, М. Романов</i>)	300
Додаток Б. Нормативне регулювання дотримання окремих прав засуджених та потреба внесення змін до чинних законодавчих актів (<i>І. Яковець</i>)	302
Додаток В. Проєкт Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про соціальну адаптацію осіб, які відбувають чи відбули покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк», пояснювальної записки, порівняльної таблиці до вказаного проєкту Закону (<i>В. Пивоваров, В. Ворожбіт-Горбатюк,</i> <i>Ю. Кернякевич-Танасійчук, О. Осадько, М. Романов</i>).....	323

══════ Перелік умовних скорочень

ДКВС України	– Державна кримінально-виконавча служба України.
ЄСПЛ	– Європейський суд з прав людини.
КВК України	– Кримінально-виконавчий кодекс України.
КК України	– Кримінальний кодекс України.
КПК України	– Кримінальний процесуальний кодекс України.
ООН	– Організація Об'єднаних Націй .
СІЗО	– слідчий ізолятор.
Стратегія	– Стратегія реформування пенітенціарної системи на період до 2026 року.
США	– Сполучені Штати Америки.
ТОТ	– тимчасово окупована територія.
УВП	– установа виконання покарань.
ЦОЗ ДКВС України	– Центр охорони здоров'я Державної кримінально-виконавчої служби України.

Вступ

У монографії відображено наукові результати, отримані науковцями відділу дослідження проблем кримінально-виконавчого права в рамках роботи над фундаментальною темою «Дотримання прав людини при виконанні покарань і поводженні із засудженими в Україні» (державний реєстраційний номер: 0121U114397, роки виконання: 2022–2024).

Актуальність дослідження дотримання прав людини при виконанні покарань і поводженні із засудженими в Україні особливо підкреслена викликами і необхідністю пошуку рішень в умовах воєнного стану, обумовлена спрямованістю на інтенсифікацію виконання стратегічних завдань, визначених в Указі Президента України № 722 від 30 вересня 2019 року «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року», який передбачає (п. 16) сприяння побудові миролюбного і відкритого суспільства в інтересах сталого розвитку, створення ефективних інституцій на всіх рівнях. В площині цього завдання – реагування на виклики часу та вирішення проблемних питань, які постають у практиці виконання кримінальних покарань, роботи із засудженими та особами, звільненими від відбування покарання, скоординовані відповідно до євроінтеграційних процесів.

Слід підкреслити, що окремої комплексної наукової розвідки питань дотримання прав людини при виконанні покарань і поводженні із засудженими в умовах воєнного стану в Україні не проводилось. Дослідження логічно обумовлене загальними стратегіями євроінтеграційного поступу України й відповідними скоординованими зусиллями академічних, професійних спільнот, органів влади. Розробка пропозицій і рекомендацій, спрямованих на удосконалення кримінально-виконавчого законодавства і практики виконання покарань в умовах воєнного стану в Україні сприятиме покращенню імплементаційних практик конструктивного світового досвіду дотримання прав людини при виконанні покарань і поводженні із засудженими, що, у свою чергу, вплине на творення позитивного іміджу України у міжнародній спільноті.

Під час проведення дослідження проаналізовано пріоритетні напрями реформування системи виконання кримінальних покарань та пробації у відповідності до європейських і світових стандартів дотримання прав людини, динаміку їх імплементації в національне законодавство, проблематику виконання покарання у виді довічного позбавлення волі, вирішено актуальні питання права засуджених на доступ до військової служби, на працю, на особисту безпеку у воєнний час, конкретизовано перспективи забезпечення ефективності системи виконання кримінальних покарань та пробації. Висновки і рекомендації науковців базуються на результатах тематичних емпіричних досліджень, що заклало методологічні і змістові підвалини для розроблення й низки законопроектних ініціатив.

Автори висловлюють щиру вдячність керівництву Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса Національної академії правових наук України за створення сприятливої, дружньої атмосфери наукового пошуку і творчості в цей складний час, рецензентам – за увагу і слушні рекомендації під час підготовки рукопису, членам Вченої ради – за позитивну оцінку і рекомендацію до друку наукової праці.

Наукове видання

Ворожбіт-Горбатюк Вікторія Вікторівна,
Кернякевич-Танасійчук Юлія Володимирівна,
Осадько Олександр Олексійович та ін.

**ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ
ПРИ ВИКОНАННІ ПОКАРАНЬ І ПОВОДЖЕННІ
ІЗ ЗАСУДЖЕНИМИ В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ,
ЗАВДАННЯ, РІШЕННЯ В УМОВАХ
ВОЄННОГО СТАНУ**

Монографія

Відповідальний за випуск *В. Пивоваров*
Комп'ютерна верстка: *В. Пивоваров, В. Ворожбіт-Горбатюк, О. Осадько*

Підписано до друку 27.12.2024. Формат 60×84/16.
Ум. друк. арк. 19,5. Обл.-вид. арк. 15. Тираж 100 пр. Зам. № 283

ТОВ «Видавничий дім «Право»,
вул. Харківських Дивізій, 11/2, м. Харків, Україна
Для кореспонденції: а/с 822, м. Харків, 61023, Україна
Тел.: (050) 409-08-69, (067) 574-81-20, (063) 254-50-84
Вебсайт: <https://pravo-izdat.com.ua>
E-mail для замовників послуг: verstka@pravo-izdat.com.ua
E-mail для покупців: sales@pravo-izdat.com.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 8024 від 05.12.2023

Виготовлено ТОВ «Промарт»,
вул. Весніна, 12, Харків, 61023, Україна
Тел. (057) 717-25-44
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 5748 від 06.11.2017

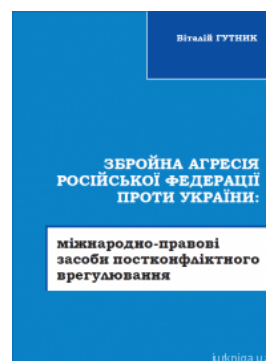
Книги, які можуть вас зацікавити

Гарантії прав і свобод
людини в Україні у
контексті сучасних
викликів

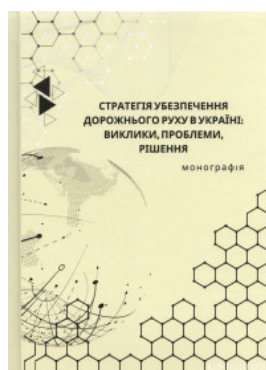
Проблеми становлення
та розвитку системи
військових судів в
Україні

Збройна агресія
Російської Федерації
проти України:
міжнародно-правові
засоби
постконфліктного
врегулювання

Закон України "Про
медіацію".
Науково-практичний
коментар

Стратегія забезпечення
дорожнього руху в
Україні: виклики,
проблеми, рішення

Запобігання та
розслідування
кримінальних
правопорушень щодо
незаконного обігу
підроблених грошей,
державних цінних
паперів, білетів
державної...

Перейти до галузі права
Кримінальне право та процес

Перейти на сайт →